

УДК 911.9:502/504

DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.121.35>

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ХЕРСОНЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Охременко І.В. – к.географ.н., доцент,
доцент кафедри географії та екології,
Херсонський державний університет

Богадъорова Л.М. – к.географ.н., доцент,
доцент кафедри наук про Землю,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Велика Г.В. – магістр екології,
Херсонський державний університет

Стратегічне значення молочної продукції не викликає сумніву та є доведеним у науковій літературі. Однак часто підприємства, котрі оцінюються як такі, що мають найпопулярніший виробничий потенціал, є екологічно небезпечними. В Україні розвиток молочної галузі у сучасних умовах супроводжується збільшенням її екологічного ризику. Не винятком є і Херсонська область. Одним із сучасних інструментів оптимізації ситуації, що склалася, нами вбачається екологічний аудит.

У статті акцентовано увагу на актуальності і необхідності екологічного аудиту як засобу забезпечення екологічної безпеки об'єктів молочної промисловості Херсонської області. Основу роботи становили результати власних досліджень, проведені під час виробничої практики. Із використанням прийнятих теоретико-методологічних засад проведено екологічний експрес-аудит молочної промисловості Херсонської області загалом, унаслідок чого виділено провідні функціонуючі підприємства, так як ТОВ «Данон Дніпро», ПАТ «Каланчацький маслозавод», ПАТ «Чаплинський маслосирзавод», ТДВ «Новотроїцький маслосирзавод», ТОВ «Новокаховський завод плавлених сирів», ТДВ «Херсонський маслозавод», ТДВ «Олешківський маслозавод». Вони піддалися подальшому детальному еколого-аудиторському аналізу. За результатами екологічних аудитів цих семи об'єктів сформульовано узагальнені висновки про стан молочної промисловості в області. З'ясовано, що діяльність провідних підприємств молочної промисловості Херсонської області загалом відповідає вимогам чинного екологічного законодавства України; заходи екологічного характеру, які вживаються на підприємствах, можна визнати ефективними, обґрунтованими і повними за сучасних реалій. Суттєвою проблемою подальшого розвитку більшості об'єктів є низькі темпи оновлення матеріально-технічної бази.

Зазначено, що екологічний аудит задля забезпечення екобезпеки як окремого підприємства, так і галузі та держави загалом, є доречним насамперед за його системності та своєчасності. Сучасне значення аудиту як засобу забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його економічної ефективності вбачається звуженим.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічний аудит, еколого-аудиторський аналіз, молочна промисловість, Херсонська область.

Okhremenko I.V., Bohadorova L.M., Velyka H.V. Ecological audit in resolving the issues of ecological safety of dairy factories in the Kherson region

The strategic importance of dairy products is beyond doubt and has been proven in scientific literature. However, factories that are rated as having the most powerful production potential are often environmentally dangerous. In Ukraine, the development of the dairy industry in modern conditions is accompanied by an increase in its ecological risk. Kherson region is no exception. One of the modern tools for optimizing the current situation is ecological audit.

The article focuses on the relevance and necessity of ecological audit as a means of ensuring the ecological safety of dairy industry plants in the Kherson region. The results of our own research conducted during the manufacturing practice formed the basis of the work. The ecological express audit of the dairy industry of Kherson region as a whole was conducted based on the accepted theoretical-methodological principles. As a result, the leading operating factories were

identified. These are LLC Danone Dnipro, PJSC Kalanchatskyi Maslozavod, PJSC Chaplynka Butter and Cheese-Making Plant, ALC Novotroitskyi Maslosyrzavod, LLC Novokahovskyi zavod plavlennyh syriv, ALC Butter plant of Kherson, ALC Oleshkivskyi Maslozavod. They were subject to further detailed ecological-audit analysis. Generalized conclusions about the state of the dairy industry in the region are formulated based on the ecological audit of these seven objects. It is found that the activity of the leading dairy factories of the Kherson region in general meets the requirements of the current ecological legislation of Ukraine. Environmental measures taken on them can be considered as effective, justified and complete in modern realities. Low rates of material and technical basis renewal are a significant problem for the further development of most objects.

It should be noted that the relevance of ecological audit to ensure the sustainable of both individual factory, industry and the state as a whole, is, first of all, in its consistency and timeliness. Its current importance as a means of ensuring the competitiveness of the factory and its economic efficiency is narrowed.

Key words: ecological safety, ecological audit, ecological-audit analysis, dairy industry, Kherson region.

Постановка проблеми. Стратегічне значення молочної продукції не викликає сумніву і є доведеним у науковій літературі [1, 2, 4, 7, 8 та ін.]. Однак часто підприємства з найпотужнішим виробничим потенціалом є екологічно небезпечними. В Україні розвиток молочної галузі у сучасних умовах супроводжується збільшенням її екологічного ризику. На підприємствах використовуються небезпечні речовини, утворюються токсичні відходи, збільшуються викиди і скиди. Не винятком є і Херсонська область.

Одним із сучасних інструментів оптимізації ситуації, що склалася, нами вбачається екологічний аудит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з еколого-аудиторським аналізом, активно розглядаються впродовж останнього десятиріччя науковцями різних країн світу [3-6, 9, 10, 14, 15]. У Канаді, Великобританії, Нідерландах, США, Швеції, у країнах ЄС екологічний аудит упроваджується на загальнодержавному рівні (розроблено концепції екологічного аудиту і прийнято національні стандарти і правила). Не винятком є і Україна. Як вид діяльності, екологічний аудит є юридично закріпленим Законом України «Про екологічний аудит» [11], міжнародними і державними стандартами серії ISO 14000. За останні роки зріс інтерес до нього серед вітчизняних науковців [4, 14].

До питань конкурентоздатності підприємств молочної комплексу України зверталися О. Міняйло, В. Міняйло, Я. Лінецька [7], О. Мошковська [8] та інші, підприємств молокопереробної промисловості – І. Балабанова, Л. Політрава [1], Р. Баран, М. Романчукевич [2] та інші. Регіональні аспекти потребують уточнень і деталізації.

Постановка завдання. Мета дослідження – здійснення екологічного аудиту як засобу забезпечення екологічної безпеки об'єктів молочної промисловості Херсонської області. У зв'язку з цим поставлені такі завдання: 1) прийняти теоретико-методичні засади дослідження; 2) здійснити екологічний експрес-аналіз підприємств молочної промисловості Херсонської області; 3) здійснити екологічний аудит та зробити висновки за провідними об'єктами молочної промисловості Херсонської області; 4) показати доречність екологічного аудиту задля забезпечення екологічної безпеки як Херсонської області, так і держави загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Представлене дослідження спирається на науково-теоретичні розробки, принципи і підходи у галузі еколого-аудиторського аналізу В. Шевчука, Ю. Саталкіна, В. Навроцького [15], алгоритмом якого є: а) проведення на основі прийнятих теоретико-методичних засад

екологічного експрес-аудиту молочної промисловості загалом задля виділення провідних функціонуючих підприємств; б) детальний еколого-аудиторський аналіз провідних функціонуючих підприємств із розробленням висновків.

Зазначимо, що згідно із Законом України «Про національну безпеку України» [12], під національною безпекою розуміють захист життєво важливих інтересів особистості і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечуються розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Відповідно до статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [13] екологічна безпека – це стан довкілля, що забезпечує запобігання погіршенню екологічної обстановки та виникненню небезпеки для здоров'я людей і гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Одним із складників екологічної і, відповідно, національної безпеки є екологічний аудит.

Екологічні аудитування проводилися нами як наукове дослідження. Основу роботи становили результати перевірок, здійснені одним із авторів під час виробничої практики. Результати еколого-аудиторського аналізу молокопереробних підприємств Херсонської області представлені нижче.

Нині на території області налічується всього 19 об'єктів молочної промисловості, з яких станом на вересень 2019 року функціонують тільки 7. Це такі підприємства, як ТОВ «Данон Дніпро» [10], ПАТ «Каланчацький маслозавод», ПАТ «Чаплинський маслосирзавод», ТДВ «Новотроїцький маслосирзавод», ТОВ «Новокаховський завод плавлених сирів», ТДВ «Херсонський маслозавод», ТДВ «Олешківський маслозавод» (табл. 1).

Таблиця 1

Підприємства молочної промисловості Херсонської області

№	Назва підприємства	Місцезнаходження юридичної особи	Види діяльності (основний)	Стан суб'єкта
1	2	3	4	5
1	ВАТ «Білокриницький маслозавод»	вул. Калініна, 2, с. Біла Криниця, Бериславський р-н, Херсонська обл., 274112	Код КВЕД 15.51.0 Перероблення молока та виробництво сиру	Дата запису: 07.05.2013; Номер запису: 14841170014000353; Стан суб'єкта: припинено
2	ВАТ «Бериславський сирзавод»	вул. Херсонська, 215, м. Берислав, Бериславський р-н, Херсонська обл., 74300	Код КВЕД 15.51.0 Перероблення молока та виробництво сиру	Дата запису: 06.01.2015; Номер запису: 14811170017000330; Стан суб'єкта: припинено
3	ПП «Фірма «Мілано»	вул. І.Кулика, 77 м. Херсон, 73008	Код КВЕД 15.52.0 Виробництво морозива	20.07.2010 – у стані припинення
4	ПАТ «Великолепетиський маслозавод»	вул. Дімітрова, 50, смт. Велика Лепетиха, Херсонська обл., 74501	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру (основний); Код КВЕД 10.52 Виробництво морозива	Не перебуває у процесі припинення. Фактично не працює

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
5	ПАТ «Сірогоський завод сухого молока і масла»	вул. Молодіжна, 1, с-ще Сірогози, Херсонська обл., 74721	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
6	ПК «СВА»	вул. Нафтовиків, 15, м. Херсон 73000	Код КВЕД 15.51.0 Перероблення молока та виробництво сиру	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
7	ТОВ АПФ «Атлант»	вул. Крилова, 32, м. Олешки, Херсонський район, Херсонська обл., 75100	Код КВЕД 10.42 Виробництво маргарину і подібних харчових жирів (основний); Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру;	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
8	ВАТ «Верхньорогачицький маслозавод»	пл. Чапаєва, 1-А, смт. Верхній Рогачик, Херсонська обл., 74402	Код КВЕД 15.51.0 Перероблення молока та виробництво сиру	Дата запису: 06.05.2010; Номер запису: 14851170012000191; Стан суб'єкта: припинено
9	ДП «Гауда» ТОВ «Станіслав І К»	просп. Ушакова, 50, м. Херсон, 73026	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
10	ТОВ «Дизель»	просп. Дніпровський, 3, м. Нова Каховка Херсонська обл., 74900	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Дата запису: 25.04.2016; Номер запису: 15011110010000240; Стан суб'єкта: припинено
11	ПАТ «Іванівський маслозавод»	вул. Крупської, 4, м. Іванівка, Херсонська обл. 75401	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
12	ТОВ «Високопільський сир-масло завод»	вул. Червоноармійська 45, смт. Високопільля, Бериславський район, Херсонська область, 74000	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення Фактично не працює
13	ПАТ «Каланчацький маслозавод»	вул. Піонерська, 90, смт. Каланчак, Скадовський район, Херсонська обл., 75800	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру (основний);	Не перебуває у процесі припинення
14	ПАТ «Чаплинський маслосирзавод»	вул. Белінського 2, смт. Чаплинка, Каховський район, Херсонська обл., 75200	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
15	ПАТ «Новотроїцький маслосирзавод»	вул. Шевченка, 154, смт. Новотроїцьке, Херсонська обл., 75300	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Дата запису: 03.10.2018; Номер запису: 14941120035000040; Стан суб'єкта: припинено
	ТДВ «Новотроїцький маслосирзавод»			Не перебуває у процесі припинення
16	ПАТ «Новокаховський завод плавлених сирів»	вул. Промислова, 2, м. Нова Каховка, Херсонська обл., 74988	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Дата запису: 26.09.2019; Номер запису: 15011120041000334; Стан суб'єкта: припинено
	ТОВ «Новокаховський завод плавлених сирів»			Не перебуває у процесі припинення
17	ПАТ «Херсонський маслозавод»	вул. Перекопська, 162, м. Херсон, 73026	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Дата запису: 19.10.2017; Номер запису: 14991120037000717; Стан суб'єкта: припинено
	ТДВ «Херсонський маслозавод»			Не перебуває у процесі припинення
18	ТОВ «Данон-Дніпро»	Бериславське шосе, 37, м. Херсон, 73008	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення
19	ТДВ «Олешківський маслозавод»	вул. Пролетарська, 98, м. Олешки, Херсонський район, Херсонська обл., 75100	Код КВЕД 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру	Не перебуває у процесі припинення

За результатами екологічного аудиту працюючих підприємств молочної промисловості Херсонської області нами сформовано висновки екологічного аудиту щодо кожного із семи об'єктів. Наведемо приклад одного з них.

ТДВ «Херсонський маслозавод»

1. Спеціалізується на переробленні молока, виробництві масла та сиру.
2. Підприємство засновано у 1995 році. За період 2009-2013 роки було здійснено модернізацію обладнання з виробництва сирів твердих.

Наказами по підприємству визначено відповідальних осіб у сфері охорони навколишнього природного середовища.

3. За час функціонування підприємства проаналізовано можливі впливи на компоненти навколишнього природного середовища, а саме: повітряне середовище, водне середовище, ґрунти.

4. Нами було розглянуто звіт з інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря і документи, в яких обґрунтовуються об'єми викидів із метою одержання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря для ПАТ «Херсонський маслозавод», розроблені ПП «Південноукраїнський центр екологічних послуг» за останні роки. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, відповідно до звіту 2017 року, здійснюються під час роботи таких приміщень (дільниць) ТДВ «Херсонський маслозавод»:

- виробничий цех, де здійснюється переробка молока, виробництво масла та сиру на виробничому обладнанні;
- компресорне відділення, встановлено аміачний компресор;
- топкове відділення. В адміністративній будівлі встановлено котел, який експлуатується на природному газі;
- зварювальна дільниця. Електродугове зварювання здійснюється за допомогою електродів;
- механічна дільниця. Встановлено точно-шліфувальний верстат, призначений для заточування металорізальних і деревообробних інструментів;
- котельня, обладнана двома вертикальними водотрубними паровими котлами, що працюють на відходах деревини.

Згідно з інвентаризацією, на підприємстві налічується 8 джерел викидів, з яких 3 неорганізованих джерела та 5 організованих, а саме:

- джерело № 1 – майданчик зварювальних і механічних робіт, на якому розміщено зварювальне обладнання та відрізний верстат (неорганізоване джерело);
- джерело № 2 – труба механічної дільниці, призначена для видалення забруднюючих речовин, що утворилися під час виконання зварювальних робіт і робіт із заточування інструментів (організоване джерело);
- джерело № 3 – майданчик, на якому розміщена гребінка із запірною арматурою компресорного відділення (неорганізоване джерело);
- джерело № 4 – майданчик, на якому розміщена гребінка із запірною арматурою холодильних камер (неорганізоване джерело);
- джерело № 5 – труба компресорного відділення, призначена для видалення забруднюючих речовин, які утворилися під час експлуатації системи охолодження (організоване джерело);
- джерело № 6 – димова труба котельної;
- джерело № 7 – труба апаратного цеху;
- джерело № 8 – димова труба адміністративної будівлі.

Відповідно до документів, у котрих обґрунтовуються обсяги викидів, об'єкт відноситься до III групи та не потребує взяття на державний облік.

Документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів, погоджені Головним управлінням Держпродспоживслужби у Херсонській області від 17.11.2017 р.

ТДВ «Херсонський маслозавод» складає та подає звітність за формою 2-ТП (повітря, річна). Відповідно до звіту за 2016 рік, в атмосферне повітря потрапило 4,362 т забруднюючих речовин, зокрема діоксиду вуглецю – 433,982 т. Відповідно до звіту за 2017 рік, в атмосферне повітря надійшло 4,362 т забруднюючих речовин, зокрема діоксиду вуглецю – 433,982 т. Відповідно до звіту за 2018 рік, в атмосферне повітря викинуто 3,692 т забруднюючих речовин, зокрема діоксиду вуглецю – 325,874 т.

ТДВ «Херсонський маслозавод» здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на підставі дозволу № 6510136300-272 від 22.11.2017 р. на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, виданого ТДВ «Херсонський маслозавод» Департаментом екології і природних ресурсів Херсонської обласної державної адміністрації. Термін дії дозволу необмежений.

Заходи щодо скорочення викидів і контролю за дотриманням встановлених гранично допустимих викидів умовами дозволу не передбачені.

5. Водопостачання ТДВ «Херсонський маслозавод» здійснюється із власних артезіанських свердловин № 20-21, № 20-31 на підставі дозволу на спеціальне водокористування, виданого ПАТ «Херсонський маслозавод» Департаментом екології та природних ресурсів Херсонської обласної державної адміністрації 20 жовтня 2014 року терміном дії до 01.01.2018 р. Термін дії дозволу подовжено з 11.05.2017 р. до 01.01.2021 р.

Метою водокористування є господарсько-питні та виробничо-технічні потреби заводу. Найвні паспорти на артезіанські свердловини. Відповідно до паспортів артезіанська свердловина № 20-21 пробурена у 1964 році глибиною 85 м; артезіанська свердловина № 20-31 – у 1970 році глибиною 90 м.

ТДВ «Херсонський маслозавод» упроваджено та ведеться Журнал обліку водоспоживання (водовідведення) водовимірювальними приладами та обладнаннями, розпочатий у грудні 2012 року. Записи до журналу вносяться щоденно.

Відповідно до записів журналу зі свердловини № 20-21 забрано: а) у 2016 році – 1 260 м³; б) у 2017 році – 3 259 м³; в) у 2018 році – 10 330 м³; г) у період з 01.01.2019 по 28.01.2019 рік – 382 м³.

Відповідно до записів журналу зі свердловини № 20-31 забрано: а) у 2016 році – 65 536 м³; б) у 2017 році – 76 290 м³; в) у 2018 році – 68 732 м³; г) у період з 01.01.2019 по 28.01.2019 рік – 1 711 м³.

Дозволом встановлено ліміт забору та використання води, а саме: з підземних джерел – не більше 89,0 тис. м³/рік (2 свердловини), з них на господарсько-питні потреби – 9,0 тис. м³/рік, на виробничі – 80,0 тис. м³/рік.

Дозвіл на спеціальне водокористування видано за виконання таких умов: 1) пункт 1 – у встановлений термін надавати звіт за формою 2ТП (водгосп); 2) ТДВ «Херсонський маслозавод» складає та подає статистичну звітність за формою № 2ТП – водгосп (річна); 3) пункт 2 – свердловини утримувати у технічно справному стані з дотриманням санітарних вимог; 4) пункт 3 – забезпечити контроль якості підземних вод; 5) пункт 4 – виконувати умови погоджувальних організацій (копії висновків Херсонського обласного управління водних ресурсів і Державної служби геології та надр України додаються до дозволу на спеціальне водокористування).

Згідно зі звітом за 2016 рік, підприємством піднято підземних вод об'ємом 66,8 тис. м³, з яких 1,1 тис. м³ витрачено на питні і санітарно-гігієнічні потреби, 65,7 тис. м³ – на виробничі (технологічні) потреби.

Скинуто стічних вод до каналізації міста 66,8 тис. м³.

Протягом 2017 року підприємством забрано підземних вод об'ємом 79,6 тис. м³, з яких 11,5 тис. м³ витрачено на питні та санітарно-гігієнічні потреби, 68,1 тис. м³ – на виробничі (технологічні). Скинуто стічних вод до каналізації міста 79,6 тис. м³.

Протягом 2018 року підприємством забрано підземних вод об'ємом 79 тис. м³, з яких 11,5 тис. м³ витрачено на питні та санітарно – гігієнічні потреби, 68,1 тис. м³ – на виробничі (технологічні). Скинуто стічних вод до каналізації міста 79,6 тис. м³.

ТДВ «Херсонський маслозавод» проводить контроль якості підземних вод. Відповідно до Протоколів, вода питна зі свердловин № № 20-21, 20-31 відповідає вимогам ДсанПІН 2.2.4.171-10.

Умови виконуються.

ТДВ «Херсонський маслозавод» отримано Спеціальний дозвіл на користування надрами (реєстраційний номер 5702, дата видачі 15.01.2013 р.). Строк дії спеціального дозволу на користування надрами – 20 років. Мета користування надрами – видобування питних підземних вод для господарсько-питного та виробничого використання. Назва родовища – ділянка «Херсонський маслозавод» Херсонського родовища (свердловини № 20-21, № 20-31).

ТДВ «Херсонський маслозавод» складає та подає статистичну звітність за формою 7-ГР.

Водовідведення ТДВ «Херсонський маслозавод» здійснюється до централізованої каналізаційної системи на підставі договору на подачу холодної води і послуги з прийому та очищення стічних вод № 5 від 08.11.2017 р., укладеного з МКП «ВУВКГ м. Херсон» терміном дії до 08.11.2018 р. Договір пролонговано.

Фактично Водопостачання ТДВ «Херсонський маслозавод» здійснюється із власних артезіанських свердловин.

6. Під час господарської діяльності підприємства утворюються такі види відходів: а) відходи виробництва паперу і картону (макулатура), підприємством передано у 2018 році макулатури в кількості 480 кг; б) тверді побутові відходи; в) сироватка, перероблюється на підприємстві за допомогою установки нанофільтрації типу АВ. Після проходження установки рідка фракція скидається у міську каналізаційну мережу, а сконцентрована сироватка реалізується іншим підприємствам; г) стружка токарна (сталеві), лом чорних металів. У 2018 році підприємством передано лом сталевих металів у кількості 5681 кг та сталеві стружка у кількості 300 кг; д) зола від спаленої деревини, зберігається на огороженій земельній ділянці з твердим покриттям, надалі використовується для підсіпки доріг в осінньо-зимовий період.

Відповідно до статистичної звітності 1-відходи упродовж 2018 року підприємством здійснені операції у сфері поводження з відходами, представлені на табл. 2. Наявна реєстрова карта об'єкта утворення відходів від 22.05.2014 р., погоджена 14.05.2014 р. головним державним санітарним лікарем м. Херсона та затверджена 22.05.2014 р. Департаментом екології та природних ресурсів Херсонської обласної державної адміністрації.

7. На момент проведення дослідження ознак розливів забруднюючих речовин, складування і розсіпів відходів на відкритому ґрунті не виявлено. Територія не засмічена, не забруднена.

Нами було розглянуто договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, зокрема пожежо- та вибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність яких може призвести до аварій екологічного і санітарно-епідеміологічного характеру (серія від 04.05.2018 р. № 1788-1 № 18/010). Згідно з договором, об'єктом підвищеної небезпеки ТДВ «Херсонський маслозавод» (адреса: вул. Перекопська, 162, м. Херсон) є аміачна установка. Термін дії договору – до 31.05.2019 р.

За результатами екологічного аудиту ТДВ «Херсонський маслозавод» з'ясовано, що:

– діяльність ТДВ «Херсонський маслозавод» загалом відповідає вимогам чинного законодавства України про охорону навколишнього середовища;

Таблиця 2

Статистична звітність 1-відходи

№	Найменування відходів	Наявність на початок звітного періоду, т	Утворено, т	Передано на утилізацію (видалення)/реалізовано населенню, т	Залишок на кінець звітного періоду, т
1.	Відходи масел технічні (масла та мастила моторні)	1,766	2,63	4,24	0,156
2.	Ошурки та стружка токарна	0,2	0,1	0,3	0
3.	Відпрацьовані автомобільні шини	0	0,23	0,2	0
4.	Відпрацьовані акумуляторні батареї	0,017	0,146	0,163	0
5.	Відпрацьовані люмінесцентні лампи	0	14	14	0
6.	Сироватка	0	8172	8172	0
7.	Відходи комунальні змішані	0	88	88	0
8.	Брухт чорних металів дрібний інший	0	5,681	5,681	0
9.	Макулатура паперова та картонна	0	0,48	0,48	0

– заходи, які вживаються на об'єкті аудиту для охорони природного середовища, можуть бути визнані ефективними, повними та обґрунтованими, а природоохоронна діяльність ТДВ «Херсонський маслозавод» – ефективною і достатньою;

– система екологічного управління на об'єкті екологічного аудиту є досить ефективною.

На основі результатів проведених нами еколого-аудиторських аналізів семи провідних підприємств молокопереробної промисловості Херсонської області можна сформулювати такі узагальнені висновки:

– діяльність працюючих підприємств молочної промисловості Херсонської області загалом відповідає вимогам чинного екологічного законодавства України;

– заходи, що вживаються на об'єктах аудиту для охорони довкілля, можуть бути визнані ефективними, повними та обґрунтованими, а природоохоронна діяльність підприємств – ефективною і достатньою;

– система екологічного управління на об'єктах екологічного аудиту є досить ефективною;

– суттєвою проблемою розвитку молокопереробних підприємств Херсонської області є незадовільний рівень оновлення матеріально-технічної бази. Проте відмічається тенденція до залучених інвестицій для реконструкції і технічного переоснащення виробництва задля розширення асортименту та поліпшення якості продукції, що, у свою чергу, забезпечує екологічну безпеку на всіх рівнях.

Система екологічного аудиту, будучи гнучким механізмом в умовах ринкової економіки, може стати важливим інструментом здійснення конституційного права громадян на безпечне довкілля та екологічну безпеку як на рівні окремих підприємств і територій, так і країни загалом.

Екологічний аудит підприємства дозволяє одержати низку переваг:

5. Costantino Francesco, Di Gravio Giulio, Tronci Massimo. Environmental audit improvements in industrial systems through FRAM. *IFAC-Papers OnLine*. 2018. Vol. 51(11). P. 1155-1161. doi.org/10.1016/j.ifacol.2018.08.434.
 6. Ljubisavljević Snežana, Ljubisavljević Luka, Jovanović Dejan. Environmental Audit for Environmental Improvement and Protection. *Economic themes*. 2017. Vol. 55(4). P. 521-538. doi: 10.1515/ethemes-2017-0029.
 7. Міняйло О., Міняйло В., Лінецька Я. Молокопродуктовий підкомплекс України: тенденції розвитку. *Товари і ринки*. 2018. Вип.4. С. 20–35.
 8. Мошковська О.А. Фактори конкурентного середовища в сегменті виробництва молочної продукції в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 140–148. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/22.pdf (дата звернення: 28.08.2021).
 9. Nur eny Lolo, Muh. Rum. Environmental Green Accounting and Auditing Practice. *Research Journal of Finance and Accounting*. 2019. Vol. 10. P. 83-90. doi: 10.7176/RJFA/10-8-07.
 10. Охременко І.В., Новгородська Г.В. Еколого-аудиторський аналіз об'єктів молочної промисловості Херсонської області (на прикладі ТОВ «Данон-Дніпро»). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Географічні науки*. 2018. Вип. 9. С. 158-162.
 11. Про екологічний аудит : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (дата звернення: 30.08.2021).
 12. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 30.08.2021).
 13. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 30.08.2021).
 14. Сахно Л.А. Облік і аудит екологічної складової в діяльності агропромислового підприємства. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 1.1. С. 73–76. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/1/195.pdf> (дата звернення: 02.09.2021).
 15. Шевчук В.Я., Саталкін Б.М., Навроцький В.М. Екологічний аудит. Київ : Вища школа, 2000. 344 с.
-